

»ENVIRONMENTALISMI» POLIITTISENA TEORIANA JA KÄYTÄNTÖNÄ

Robert C. Paehlke (1989): *Environmentalism and the future of progressive politics*. Yale University Press, Massachusetts, 325 s.

Modernisaation myötä yhteiskunnalliset liikkeet ovat nousseet yhteiskunnalliselle ja poliittiselle areenalle. Näiden liikkeiden ideologiset lähtökohdat ovat olleet mitä moninaisimpia, ja tämä pätee myös ympäristöongelmien edessä syntyneeseen ympäristöliikkeeseen. Puhe yhdestä yhtenäisestä ympäristöliikkeestä onkin harhaanjohtavaa, jos se sisältää ajatuksen sisällöllisesti homogeenisesta ympäristöideologiasta — siis perinteisen luonnonsuojelun muuntumisesta vain yhdellä tavalla manifestoiduksi ympäristönsuojeluksi. Liikeproblematiikka on ollut yhteiskuntatieteilijöille laaja sarka, jolla liikkuu myös Robert C. Paehlke. Paehlken teoksen kohteena on »environmentalismi». (Tämän kömpelön sanan synonyminä käytän tässä tekstissä ympäristöideologiaa.)

Paehlke kirjoittaa ympäristöliikkeen kehityksestä ja merkityksestä ja rakentaa samalla ideologiapotentialia omaavaa poliittista teoriaa, »vihreää» ideologiaa, pohjaksi sekä yksilöllisille elämänvalinnoille että kollektiiviselle poliittiselle toiminnalle. Varsinainen puolueinstituutio ja näin ollen myös vihreät puolueet rajautuvat tarkastelun ulkopuolelle. Paehlken environmentalismin teoria rakentuu eri suuntauksista abstrahoiden ja syntetisoiden. Hänen »ohjelmansa» ei sisällä sellaisenaan ympäristöliikkeen yhdenkään suuntauksen tavoitteistoon, eikä näissä ole totuttakaan näkemään esimerkiksi Paehlken preferoimia teknologiamyönteisyyttä tai urbaanin elämänmuodon

suosimista.

Teos on luonteeltaan sekä historiallinen että futuuri-
nen, joskaan luonnonsuojelun historian kuvaajana Paehlke ei tarjoile yllätyksiä. Luonnonsuojeluhan on luonnehdittu 1960-luvulle saakka epäpoliittiseksi, konservatiiviseksi ja useinkin yhteen kohteeseen kerrallaan suuntautuneeksi kamppailuksi. Sen sijaan paradigmaattisen muutoksen myötä perinteisestä suojelusta (»conservation») on tullut vain yksi ympäristönsuojelun komponentti saastumisuhan, luonnonvarojen riittävyyden, energia- ja ravintokysymysten sekä sodanuhan rinnalla. Amerikkalaisen luonnonsuojelun juuret Paehlke ulottaa kuvauksessaan 1800-luvun puoleen väliin, vaikkakin kiinnostava kurkistus saastumisen historiaan osoittaa, että ympäristön pilaantuminen ja siitä tietoisuus on vielä monin verroin vanhempi ilmiö ihmiskunnan historiassa (»jo muinaiset roomalaiset...»). Nykyisen ympäristöideologian syntyyyn vaikuttaneista kirjoittajista nousevat teoksessa esiin erityisesti Rachel Carson ja Barry Commoner. Myös (jälki-)malthusilainen problematiikka saa kirjassa osansa.

Teoksen pääannin muodostaakin historiallisen kuvauksen sijasta environmentalismin ideologinen tematisointi ja poliittisten mahdollisuuksien arviointi. Paehlken ajatteluun sisältyy melkoisesti optimismia, kun hän näkee, että jälkiteollisessa yhteiskunnassa ympäristöideologia voi kehittyä yhtä koherentiksi kuin klassiset liberalismi, konservatismi ja sosialismi kehittyivät teollisen vallankumouksen seurauksena. Environmentalismi voisi siis nousta vuosisadan ainoaksi uudeksi ideologiaksi ja ylittää nykykapitalismia hallitsevat kasvuhakuiset uuskonservatismi ja sosiaalidemokraattisen progressivismi. Tiede on myös olennainen osa Paehlken ympäristöideologiaa. Kun ympäristöideologia määritetään ympäristöarvojen sekä »ympäristötieteiden» (eli luonnontieteiden) ja yhteiskuntatieteiden integroiduksi kokonaisuudeksi, seuraa tästä näkemys tieteellisen tiedon ja ympäristöideologian vitallisesta vuorovaikutuksesta. Näin ollen environmentalismi olisikin sekä edistänyt tieteen paradigmuutosta (eli sitä, ettei tiedeyhteisö voi enää ummistaa silmiään ympäristöongelmilta) että myös sulautunut osaksi uutta tiedeparadigmaa.

Keskeinen kokonaisuus Paehlken teoksessa on pohdinta environmentalismin suhteista perinteisiin ideologioihin. Tästä kysymyksestä juontuu luonnollisesti ympäristöideologian mahdollisuuksien problematiikka. Yleensä hän ideologia-analyttisesti ympäristöpoliittisia ydinaineksia on totuttu löytämään markkinoinhin kohdistuvan intervention sekä tietyn kollektiivisuuden ja reformistisuuden perusteella herkemmin sosialismin perinteestä. Ympäristöideologialle on kuitenkin ollut vierasta perinteisen sosialismin pyrkimys sentralisointiin, ja erityisesti vastakkaisista on ollut sekä sosialismin että kapitalismin sisältyvä taloudellinen ekspansiohakuisuus.

Paehlke on ideologia-analyysissään varsin joustava ja löytää kolmesta klassisesta ideologiasta, liberalismista, konservatismista ja sosialismista, sekä environmentalismille yhtäläisiä että vastakkaisia elementtejä. Ympäristöideologia levittäytyykin erityisesti jakofilosofoiden pe-

rusteella koko vasemmisto—oikeisto -jatkumolle, ja tästä seuraa, että vaikka vasemmisto—oikeisto -dimensio onkin edelleen relevantti, se ei ole enää riittävä. (Täsmälleen saman ajatuksenhan muotoili mm. Cotgrove kirjassaan jo 1982.) Toinen ulottuvuus muodostuikin pooleista environmentalismi — anti-environmentalism, ja erityisesti jatkuvan talouden ekspansion sekä »homo economicus» -tarvekäsitteen vastustaminen ovat environmentalismin poolin keskeiset piirteet. Vaikka Paehlke toteaaakin, ettei ideologisia valintoja voida tehdä ahtaasti taloudellisesta intressiperspektiivistä, joutuu environmentalismi ottamaan kantaa myös perustarpeisiin kohdistuviin yhteiskuntapoliittisiin jakoratkaisuihin.

Näin ympäristöideologian tematisoidessaan Paehlke joutuu kysymään, mistä suunnasta ympäristöliike löytää ideologiaalleen vastakaikua. Marxilainen vastaushan on vaikuttanut selvältä: ympäristöongelmat ovat kapitalistisen tuotantojärjestelmän erityispiirre, jolloin ratkaisu piilee ympäristöliikkeen ja työnväenluokan yhteisissä intresseissä. Paehlken näkemys on, ettei ympäristöliike voi odotella massakannatusta, ja samalla hän suhtautuu vakavasti uuskonservatismiin: se ei ole ohimenevä ja johtajiansa karismaan sidoksissa oleva ilmiö, vaan jälkiteollisissa yhteiskunnissa sen kannatuspohja on vankka.

Paehlke katsoo, ettei ympäristöarvoista lähtevä ideologia voi operoida vasemmisto—oikeisto -ulottuvuuden ääripäihin sijoittuvien suuntausten kanssa. Jäljelle jää siis valinta uuskonservatismiin ja reformistivasemmistolaisuus-

den välillä. Erityisesti uuskonservatismiin osoittamaan ympäristövihamielisyyteen ja reformistisen jakopolitiikan tärkeyteen nojautuen Paehlke rakentaisi haastetta uuskonservatismille ensisijaisesti reformistivasemmistolaisuuden (mikä siis tarkoittaa Yhdysvalloissa demokraatteja ja Länsi-Euroopassa sosiaalidemokraatteja) kanssa. Tässä kohdin askarruttaa kylläkin ratkaisun tietty löyisyys, ja lukija joutuu kysymään, miten ja millä areenalla talouden dominanssi sitten viime kädessä murretaan.

Joka tapauksessa Paehlken teos on synteisihakuisuudessaan kiintoisa puheenvuoro sekä teoreettisessa että reaalipoliittisessa katsannossa. Ympäristökysymysten ideologista tematisointia on sosiologien ja politologien keskuudessa vaivannut tietty puolivillaisuus, ja tämä teema saa uutta ulottuvuutta kokonaisten poliittisten järjestelmien romahtamisten seurauksena talousongelmien ja ympäristöongelmien kohdatessa uusissa puitteissa. Euroopan viime vaiheita Paehlke ei teoksessaan ole luonnollisesti ehtinyt käsitellä, ja kieltämättä teosta muutenkin ajoitellen rasittaa Pohjois-Amerikka -keskeisyys. Huomiota kiinnittää, että Paehlke ei pohdiskele ympäristöliikkeen dynamiikkaa institutionalisoitumisen kannalta ja ottaa ympäristöideologian kannatuksen varsin annettuna. Näistä ainakaan jälkimmäinen ei tarkemmin ajatellen ole kuitenkaan suuri puute, koska kysymystä ovat sosiologit arvo- ja asennemuutostutkimusten muodossa käsitelleet varsin perusteellisesti.

PEKKA JOKINEN